



CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/5/5/96

CZY WŚRÓD POLAKÓW ODRADZAJĄ SIĘ DAWNE PODZIAŁY?

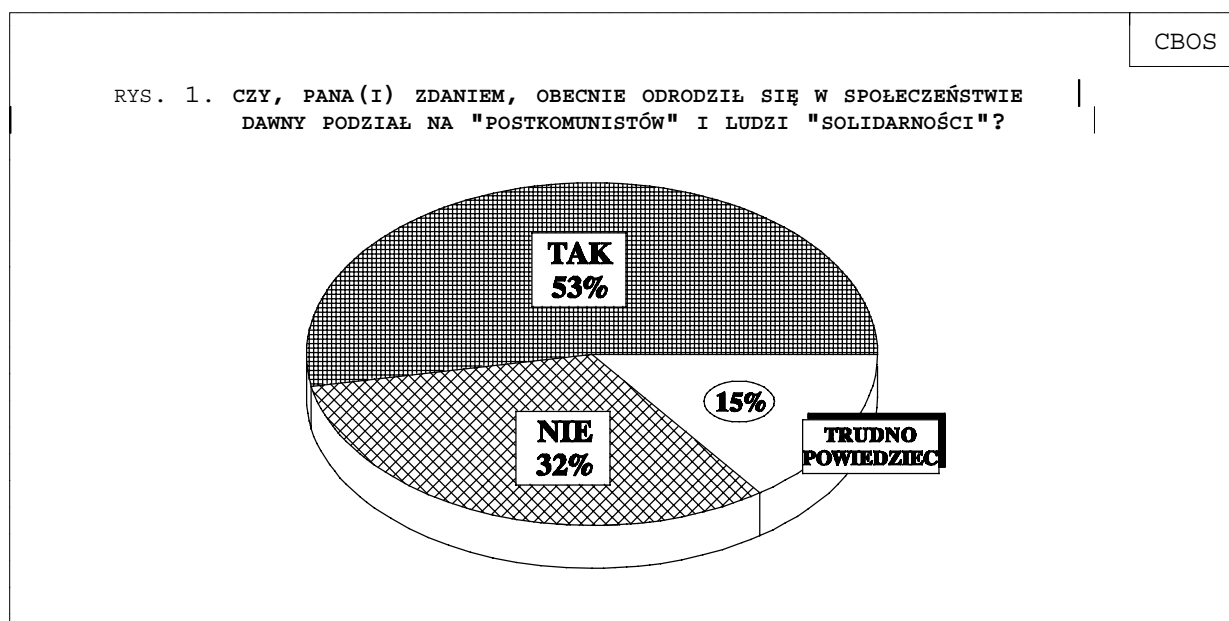
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Już przed II turą wyborów prezydenckich pojawiały się wypowiedzi, zarówno samych polityków, jak i komentatorów, że poparcie udzielone jednemu bądź drugiemu z kandydatów jest wyrazem głębszego i trwalszego niż jednorazowy akt wyborczy podziału społeczeństwa - na zwolenników dawnej "Solidarności" i "postkomunistów". Protesty składane w Sądzie Najwyższym po zakończeniu wyborów utrwaliły ten pogląd.

Pod koniec listopada¹ istnienie podziału w polskim społeczeństwie dostrzegają nieco ponad połowa badanych.



Polityczne podziały w społeczeństwie w podobnym stopniu postrzegają zarówno mieszkańcy wsi, jak i miast oraz przedstawiciele różnych grup społeczno-zawodowych. Wyróżniają się jedynie robotnicy wykwalifikowani, którzy nieco częściej niż inne osoby stwierdzają istnienie takich podziałów, oraz respondenci powyżej 54 roku życia, postrzegający je najrzadziej. Zainteresowanie polityką także słabo różnicuje opinie w tej sprawie. Zarówno wśród badanych określających swoje zainteresowanie polityką jako duże, jak i wśród tych, którzy w mniejszym stopniu się nią interesują, dominuje przekonanie o istnieniu podziału (tab. 1).

¹ Sondaż "Omnibus" zrealizowano w dniach 24-29 listopada '95 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1175).

Tabela 1

w procentach

Zainteresowanie polityką	Czy odrodził się w społeczeństwie dawny podział na "postkomunistów" i ludzi "Solidarności"?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Duże	59	33	8
Średnie	55	33	12
Niższe	54	31	15
Żadne	36	29	35

Natomiast deklarowane poglądy polityczne dość wyraźnie warunkują stanowisko w tej sprawie. Wśród badanych identyfikujących się z prawicą blisko trzy czwarte twierdzi, że w polskim społeczeństwie istnieją podziały polityczne, podczas gdy wśród ludzi o poglądach centrowych bądź lewicowych zdania na ten temat są podzielone². Równie wyraźnie różnica ta ujawnia się między tymi, którzy głosowali w II turze wyborów na Lecha Wałęsę, a tymi, którzy poparli Aleksandra Kwaśniewskiego (tab. 2).

Tabela 2

w procentach

Elektoraty	Czy odrodził się w społeczeństwie dawny podział na "postkomunistów" i ludzi "Solidarności"?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Aleksandra Kwaśniewskiego	42	45	13
Lecha Wałęsy	70	19	11

Także sympatycy poszczególnych partii politycznych³ znacznie różnią się opiniami w tej sprawie (tab. 3).

² Zob. tabele aneksowe.

³ Określono ich na podstawie odpowiedzi na pytanie: "Na którą partię oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach do Sejmu?"

Tabela 3

w procentach

Sympatycy	Czy odrodził się w społeczeństwie dawny podział na "postkomunistów" i ludzi "Solidarności"?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
NSZZ "Solidarność"	71	17	12
BBWR	65	21	14
UW	63	31	6
Prawicy pozaparlamentarnej	61	34	5
PSL	55	33	12
UP	37	49	14
SLD	36	54	10

Osoby, które stwierdzają istnienie w społeczeństwie polskim dychotomicznego podziału politycznego, wśród kryteriów różnicujących wymieniają odwołanie się do tradycji "Solidarności" jako wielkiego ruchu społecznego. Jednak stosunkowo niewielką rolę w postrzeganiu istnienia takiego podziału odgrywa przynależność do NSZZ "Solidarność" w 1981 roku (tab. 4).

Tabela 4

w procentach

Przynależność związkowa w 1981 roku	Czy odrodził się w społeczeństwie dawny podział na "postkomunistów" i ludzi "Solidarności"?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
NSZZ "Solidarność"	59	31	10
Związki branżowe	45	39	16
Nie zrzeszony(a)	49	34	17
Był(a) wówczas za młody(a)	58	28	14

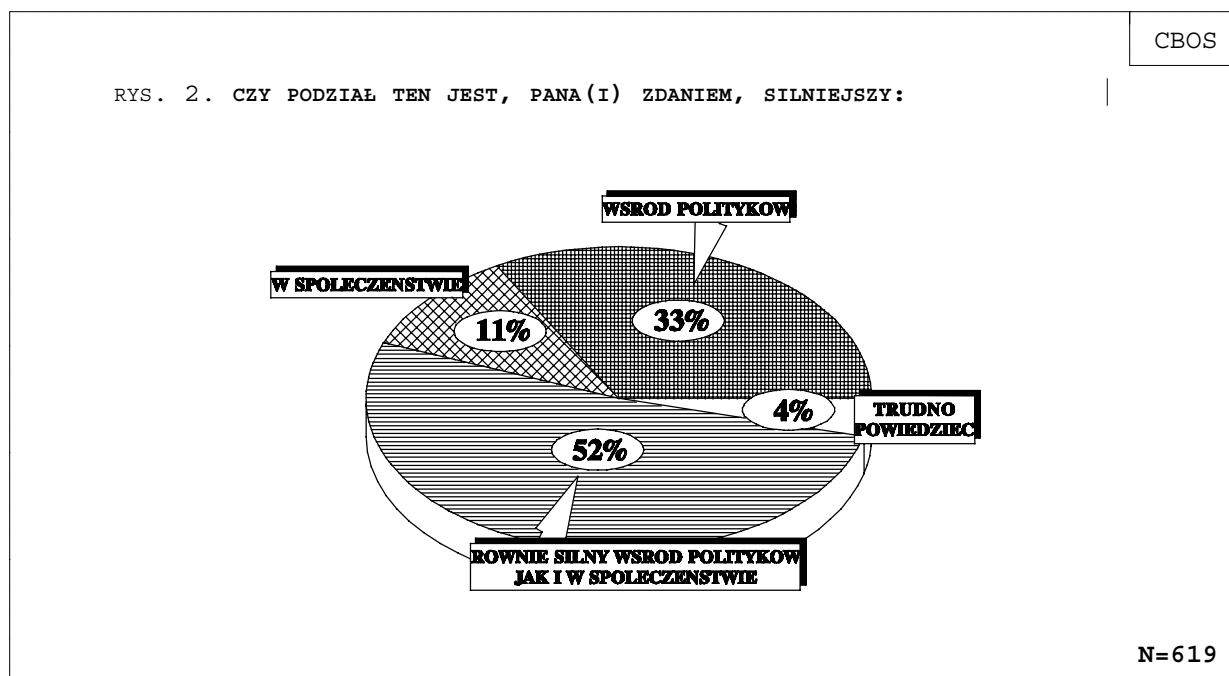
Natomiast dużą rolę w postrzeganiu istnienia podziału odgrywa dzisiejsza przynależność do "Solidarności" (tab. 5).

Tabela 5

w procentach

Obecna przynależność związkowa	Czy odrodził się w społeczeństwie dawny podział na "postkomunistów" i ludzi "Solidarności"?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
NSZZ "Solidarność"	75	18	7
Inne związki zawodowe	53	40	7
Nie zrzeszony(a)	52	33	16

Ankietowanych, którzy stwierdzili istnienie podziału wśród Polaków, zapytaliśmy, czy jest on silniejszy wśród polityków czy też w całym społeczeństwie?



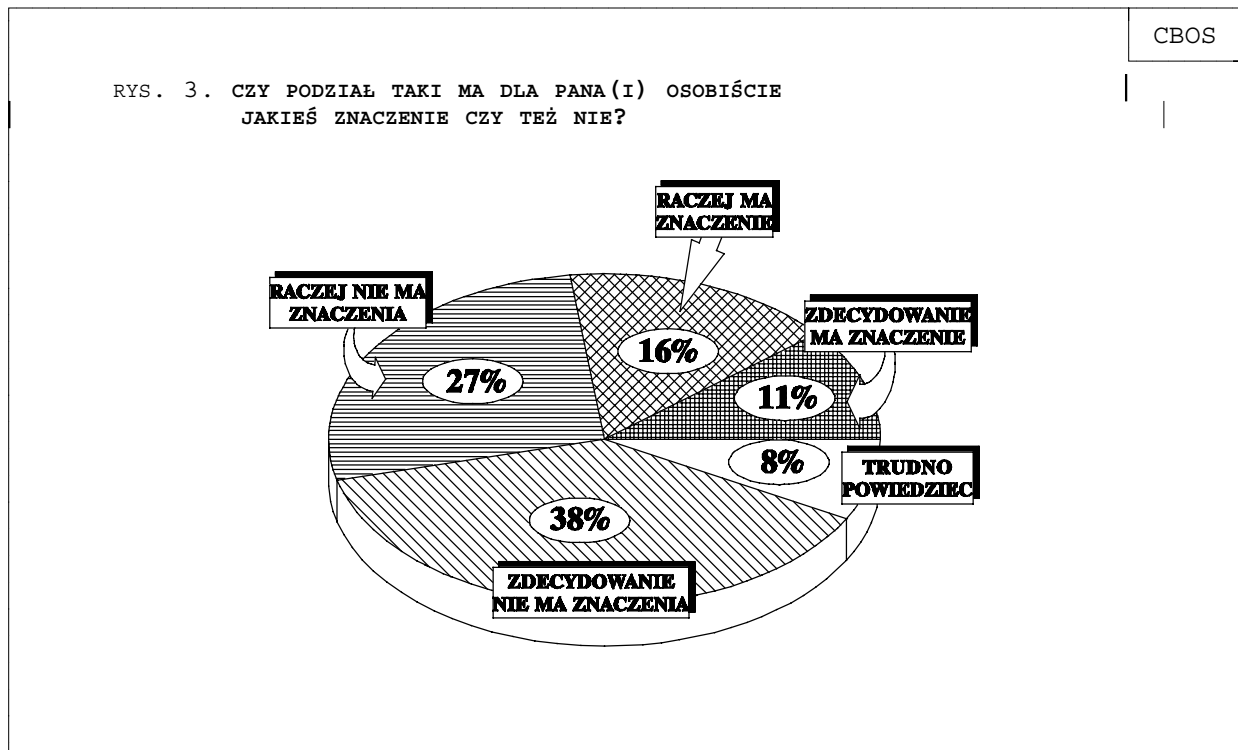
Wśród tej grupy badanych przeważa pogląd, że podział, o którym mowa, nie dotyczy tylko polityków, lecz jest równie silny w całym społeczeństwie. Opinii w tej sprawie nie różnicuje stopień zainteresowania polityką, lecz raczej sympatie polityczne. Wyborcy Aleksandra Kwaśniewskiego, którzy, jak stwierdziliśmy wcześniej, znacznie rzadziej są przekonani o istnieniu takiego podziału, jeśli już dostrzegają go, to częściej niż wyborcy Lecha Wałęsy uważają, że jest on silniejszy wśród polityków niż w społeczeństwie (tab. 6).

Tabela 6

w procentach

Elektoraty	Czy podział ten jest silniejszy:		Równie silny wśród polityków, jak i w społeczeństwie	Trudno powiedzieć
	wśród polityków	w społeczeństwie		
Aleksandra Kwaśniewskiego	37	15	46	2
Lecha Wałęsy	28	10	57	5

Dotychczas zajmowaliśmy się samym postrzeganiem istnienia dychotomicznego podziału politycznego w polskim społeczeństwie. Czy jednak badani przywiązują do tego podziału duże znaczenie, czy jest on dla nich osobiście ważny?



Do podziału takiego przywiązują wagę przede wszystkim osoby ze średnim, a zwłaszcza wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej, inteligencji, badani często praktykujący religijnie oraz deklarujący prawicowe poglądy polityczne. Także zainteresowanie polityką sprzyja nadawaniu znaczenia takiemu podziałowi (tab. 7).

Tabela 7

w procentach

Zainteresowanie polityką	Czy podział taki ma dla Pana(i) osobiście jakieś znaczenie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Duże	43	53	4
Średnie	29	65	6
Nikłe	19	69	12
Żadne	16	69	15

Dużą rolę różnicującą w tym względzie odgrywa także obecna przynależność związkowa oraz sympatie polityczne (określone m.in. głosowaniem w II turze wyborów prezydenckich i chęcią poparcia określonych ugrupowań w ewentualnych wyborach do Sejmu). Podział taki jest bowiem ważny przede wszystkim dla obecnych członków "Solidarności", osób skłonnych poprzeć ten związek w wyborach parlamentarnych oraz wyborców Lecha Wałęsy w II turze wyborów prezydenckich (tab. 8, 9, 10). Jest także ważny dla sympatyków BBWR, UW i - w nieco mniejszym stopniu - prawicy pozaparlamentarnej oraz PSL. Natomiast wyborcy Aleksandra Kwaśniewskiego i sympatycy SLD, nawet jeśli stwierdzają istnienie takiego podziału, to w przytłaczającej większości uważają, że nie ma on dla nich znaczenia.

Tabela 8

w procentach

Sympatycy	Czy podział taki ma dla Pana(i) osobiście jakieś znaczenie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
NSZZ "Solidarność"	43	47	10
BBWR	40	55	5
UW	39	61	-
Prawicy pozaparlamentarnej	32	61	7
PSL	31	66	3
UP	23	68	9
SLD	15	78	7

Tabela 9

w procentach

Elektoraty II tury	Czy taki podział ma dla Pana(i) osobiście jakieś znaczenie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Aleksandra Kwaśniewskiego	19	73	8
Lecha Wałęsy	42	52	6

Tabela 10

w procentach

Obecna przynależność związkowa	Czy podział taki ma dla Pana(i) osobiście jakieś znaczenie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
NSZZ "Solidarność"	47	43	10
Inne związki zawodowe	20	74	6
Nie należy	27	65	8

Warto jeszcze dodać, że przywiązywanie wagi do podziału na "postkomunistów" i ludzi dawnej "Solidarności" nieco inaczej wygląda w elektoratach I tury wyborów prezydenckich, mianowicie wyborcy Tadeusza Zielińskiego i Jacka Kuronia charakteryzują się tym, że równie rzadko jak elektorat Aleksandra Kwaśniewskiego nadają znaczenie temu podziałowi (tab. 11).

Tabela 11

w procentach

Elektoraty I tury	Czy podział taki ma dla Pana(i) osobiście jakieś znaczenie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Aleksandra Kwaśniewskiego	21	71	8
Tadeusza Zielińskiego	22	74	4
Jacka Kuronia	25	72	3
Waldemara Pawlaka	37	61	2
Lecha Wałęsy	38	55	7
Jana Olszewskiego	39	53	8
Pozostałych kandydatów	24	66	10

O istnieniu głębokiego podziału politycznego w naszym społeczeństwie politycy i publicyści zaczęli mówić właściwie dopiero po II turze wyborów. Jak natomiast kwestia ta była postrzegana przez opinię społeczną? W sondażach CBOS pytaliśmy o to w 1995 roku trzykrotnie (tab. 12).

Tabela 12 w procentach

Czy podział istnieje?	Terminy badań		
	9 I '95	10 X '95	29 XI '95
Tak	34	52	53
Nie	42	26	32
Trudno powiedzieć	24	22	15

Już w styczniu '95 jedna trzecia badanych dostrzegła istnienie takiego podziału. Kampania prezydencka wyraźnie wzmogła jego postrzeganie, jednak polaryzacja wokół dwóch kandydatów, jaka dokonana się po I turze, a także protesty wyborcze nie wpłynęły już na dalsze umocnienie tego przekonania. Nie miało to także wpływu na nadawanie tej sprawie większego znaczenia osobistego (tab. 13).

Tabela 13 w procentach

Czy podział ma znaczenie osobiste?	Terminy badań	
	10 X '95	29 XI '95
Tak	27	27
Nie	62	65
Trudno powiedzieć	11	8

★

★ ★

W społeczeństwie dominuje pogląd, że odrodził się dawny podział na "postkomunistów" i ludzi "Solidarności". Odradzanie się tego podziału dostrzegane było już wcześniej, jednak kampania przed wyborami prezydenckimi wyraźnie wzmogła takie przekonanie. Ci, którzy uważają, że podział taki istnieje, najczęściej są zdania, że jest on równie silny wśród polityków, jak i w całym społeczeństwie. Równocześnie jednak większość badanych stwierdza, że podział taki nie ma dla nich osobiście znaczenia.

O istnieniu podziału w naszym społeczeństwie przekonani są przede wszystkim ludzie identyfikujący się z opcją "solidarnościową", wyznaczoną deklarowaniem prawicowych poglądów politycznych, głosowaniem w wyborach na Lecha Wałęsę, sympatyzowaniem z partiami postsolidarnościowymi oraz obecną przynależnością do NSZZ "Solidarność". Oni też częściej niż inni nadają temu podziałowi duże znaczenie. Ludzie skłaniający się do drugiej opcji - głosujący na Aleksandra Kwaśniewskiego, deklarujący poglądy lewicowe, a przede wszystkim stanowiący potencjalny elektorat SLD - mają wyraźną tendencję do zaprzeczania istnieniu takiego podziału, a jeśli już stwierdzają jego istnienie, to nie przywiązują do tego faktu większej wagi.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie

41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie odrodził się w społeczeństwie dawny podział na "postkomunistów" i ludzi "Solidarności"?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	53	32	15	1171
Płeć				
Mężczyźni	54	36	10	553
Kobiety	52	29	19	618
Wiek				
do 24 lat	58	27	15	160
25-34	60	31	9	208
35-44	55	34	11	260
45-54	57	33	10	197
55-64	37	44	19	155
65 lat i więcej	47	25	28	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	51	31	18	438
Miasto do 20 tys.	48	39	13	139
od 21 do 100 tys.	54	30	15	219
101-500 tys.	56	30	14	243
501 tys. i więcej mieszk.	58	36	6	131
Region				
Północny	48	41	11	155
Zachodni	51	39	10	121
Środkowozachodni	55	31	14	175
Środkowy	52	34	14	202
Wschodni	59	28	14	138
Południowo-wschodni	49	29	22	174
Południowo-zachodni	56	28	16	206
Wykształcenie				
Podstawowe	46	31	23	394
Zasadnicze zawodowe	58	30	12	340
Średnie	56	35	10	357
Wyższe	53	38	9	80
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	56	35	9	74
Prac. umysł. niż. szczebla	59	32	9	108
Pracownicy fiz. - umysł.	59	38	3	50
Robotnicy wykwalifikowani	67	25	8	147
Robotnicy niewykwalifik.	54	42	4	56
Rolnicy	51	37	12	78
Prywatni przedsiębiorcy	52	33	15	61
Bierni zawodowo				
Renciści	47	33	20	167
Emeryci	47	28	25	199
Uczniowie i studenci	36	45	18	55
Bezrobotni	52	34	14	116
Gospodynie domowe i inni	56	19	24	59
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	61	32	7	121
Sektor państwowy	58	36	6	127
Sektor prywatny	60	32	8	226
Spółdzielczość	46	34	19	23
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	52	33	15	206
125 - 199	53	27	20	128
200 - 274	51	34	15	318
275 - 324	59	28	14	155
325 i powyżej	52	36	12	303
Ocena własnych war. mater.				
Złe	51	30	19	366
Średnie	55	32	14	543
Dobre	52	36	11	260
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	66	14	20	86
Raz w tygodniu	53	32	15	648
Kilka razy w roku	51	35	15	318
W ogóle nie uczestniczy	50	40	10	118
Poglądy polityczne				
Lewica	47	44	9	226
Centrum	44	43	13	334
Prawica	71	21	8	359
Trudno powiedzieć	44	24	32	251

Tabela 2. Czy taki podział ma dla Pana(i) osobiście jakieś znaczenie czy też nie?

	(%)			
	Ma znaczenie	Nie ma znaczenia	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	64	8	1172
Płeć				
Mężczyźni	29	65	6	553
Kobiety	26	64	10	619
Wiek				
do 24 lat	20	71	9	160
25-34	29	63	7	208
35-44	29	65	6	260
45-54	34	62	4	197
55-64	30	61	9	155
65 lat i więcej	21	64	15	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	25	66	9	438
Miasto do 20 tys.	16	75	10	139
od 21 do 100 tys.	31	62	6	219
101-500 tys.	30	62	8	243
501 tys.i więcej mieszk.	36	58	6	131
Region				
Północny	31	62	7	156
Zachodni	29	62	9	121
Środkowozachodni	22	71	7	175
Środkowy	26	67	7	202
Wschodni	32	54	14	138
Południowo-wschodni	29	63	8	174
Południowo-zachodni	26	67	7	206
Wykształcenie				
Podstawowe	23	63	14	394
Zasadnicze zawodowe	22	72	6	340
Średnie	33	63	3	357
Wyższe	47	44	9	81
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	47	44	9	74
Prac.umysł.niż.szczebla	37	62	1	108
Pracownicy fiz.- umysł.	24	70	6	50
Robotnicy wykwalifikowani	21	69	10	147
Robotnicy niewykwalifik.	11	83	6	56
Rolnicy	31	65	4	78
Prywatni przedsiębiorcy	29	69	2	61
Bierni zawodowo				
Renciści	24	69	7	167
Emeryci	30	55	15	199
Uczniowie i studenci	27	70	3	55
Bezrobotni	27	63	10	116
Gospodynie domowe i inni	18	71	11	60
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	40	56	3	121
Sektor państwowy	22	69	9	127
Sektor prywatny	28	67	5	226
Spółdzielczość	8	69	23	23
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	23	70	8	206
125 - 199	27	63	9	128
200 - 274	23	66	11	319
275 - 324	34	57	9	155
325 i powyżej	32	64	4	303
Ocena własnych war. mater.				
Źle	27	64	9	367
Średnie	26	65	9	543
Dobre	30	66	4	260
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	42	50	8	86
Raz w tygodniu	26	66	8	648
Kilka razy w roku	25	67	8	319
W ogóle nie uczestniczy	31	60	9	118
Poglądy polityczne				
Lewica	23	73	5	226
Centrum	22	73	5	334
Prawica	44	50	6	359
Trudno powiedzieć	15	65	19	251